

תורה שבעל-פה ומשפט עברי

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלוש יחידות:

יחידה ראשונה — משפט ויושר

יחידה שנייה — דברים שבינו לבניה

יחידה שלישית — הורים וילדים

בכל יחידה שני פרקים:

פרק ראשון — שאלות על סוגיה נתונה — 40 נקודות

פרק שני — שאלות קצרות — 10 נקודות

סה"כ — 50 נקודות ליחידה

עליך לענות על שאלות רק משתי היחידות שלמדת. $100 = 50 \times 2$ נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: (1) אל תעתיק את השאלה, אלא רשום את מספרה בלבד.

(2) התרכז בנושא. שים לב לכתב, לכתיב ולפיסוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

שים לב! מבין שלוש היחידות בשאלון זה עליך לענות רק על שאלות בשתי היחידות שלמדת, לפי ההוראות בכל יחידה.

יחידה ראשונה – משפט ויושר (50 נקודות)

ביחידה זו יש לענות על השאלות בפרק הראשון ובפרק השני, לפי ההוראות בכל פרק.

פרק ראשון – שאלות על סוגיה נתונה (40 נקודות)

בחר באחת מן הסוגיות א-ב שבנספח, וענה על שש השאלות הנוגעות לסוגיה שבחרת.

סוגיה א: משנה, מסכת כתובות, פרק י"ב, משניות א-ב, ותלמוד בבלי, מסכת כתובות, דף ק"ג, ע"א
אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה א שבנספח, וענה על שש השאלות 1-6.

1. ההוא גברא דאוגר ליה ריחיא לחבריה לטחינה.

א. בסוגיה שבגמרא מתואר הסכם שכירות. מה הושכר על פי הסכם זה? (2 נקודות)

ב. על פי הסכם זה, כיצד השוכר צריך לשלם למשכיר? (3 נקודות)

2. לסוף איעתר [...] השתא - הב לי אגרא.

א. מי משני הצדדים ביקש לשנות את ההסכם? הסבר מדוע ביקש זאת. (4 נקודות)

ב. מה הוא ביקש לשנות בהסכם? (4 נקודות)

3. סבר רבינא [...] דמי מזונות

וגם עיין במשנה, מסכת כתובות, פרק י"ב, משניות א-ב (בנספח).

רבינא סבר שאפשר ללמוד מן המשנה הזאת על העניין הנדון בסוגיה שבגמרא.

א. למי במשנה אפשר להקביל את המשכיר? (3 נקודות)

ב. מהו הדין שלמד רבינא מן ההשוואה למשנה? (3 נקודות)

ג. הסבר כיצד למד רבינא דין זה מן ההשוואה למשנה. (4 נקודות)

4. אמר ליה רב עזירא [...] ואותיב'

א. רב עזירא סבר שההשוואה שעשה רבינא בין הסוגיה שבגמרא ובין המשנה אינה נכונה. הסבר מדוע. (4 נקודות)

ב. היכן פעל רב עזירא? האם הוא תנא או אמורא? נמק. (3 נקודות)

5. ולא אמרן, אלא [...] כופין אותו על מידת סדום.

על פי מסקנת הגמרא, מהו התנאי המאפשר את השינוי בהסכם בין המשכיר לבין השוכר? (5 נקודות)

6. מיומנות והבנה

בבניין בן שתי קומות ביקשה השכנה מן הקומה התחתונה להרחיב את שטח דירתה. השכן מן הקומה העליונה התנגד, מכיוון שכדי להרחיב את שטח דירתה הוא נדרש לעקור מן הגינה שבחצר את הוורדים ששתל. השכנה פנתה לבית המשפט. במשפט טען השכן שהחצר היא בבעלותו והוא מסרב לעקור את הוורדים. נוסף לכך, טען שהרחבת שטח הדירה של השכנה גורמת להארכת הדרך אל ביתו. השכנה טענה כי התעקשותו וסירובו של השכן הם בבחינת "מידת סדום" וכי יש לכפות עליו את עקירת הוורדים. בפסק דין "דרחי נגד כורש" (1982) פסק השופט א' שינבויס נגד התובעת וכתב כך: אמנם בדין התלמוד [יש מקרים שבהם] כופין על מידת סדום (כתובות ק"ג, ע"א ומקומות אחרים), כאשר זה נהנה וזה לא חסר. אך כאן הרי חסרים המשיבים [השכן] את הנאתם מן הגינה. (פסקי דין, כרך לו, חלק שלישי, תשמ"ב/תשמ"ג 1982)

- א.** על פי סוגיה א, הסבר את הטענה של התובעת (השכנה). (2 נקודות)
- ב.** הסבר מדוע לדעת השופט במקרה זה אין לפסוק על פי הכלל "כופין על מידת סדום". (3 נקודות)

סוגיה ב: תלמוד בבלי, מסכת בבא קמא, דף צ"ט, ע"ב

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה ב שבנספח, וענה על שש השאלות 7-12.

7. איתמר [...] בין הדיוט – חייב!

א. מהו שולחני? (2 נקודות)

ב. לשם מה מראים לו דינרים? (2 נקודות)

8. א. הסוגיה מתחילה בתיאור מקרה ודין. צטט את המקרה בלבד והסבר אותו. (3 נקודות)

ב. כתוב מהו הדין במקרה המתואר, על פי כל אחת משתי הברייתות. (3 נקודות)

ג. העתק למחברתך את ההיגד הנכון:

— ברייתא היא מקור מתקופת המקרא.

— ברייתא היא מקור מתקופת התנאים.

— ברייתא היא מקור מתקופת האמוראים.

— ברייתא היא מקור מתקופת הגאונים.

(2 נקודות)

9. אמר רב פפא [...] מתותי סיכתא.

א. לאיזו משתי הברייתות מתייחס רב פפא בדבריו? (2 נקודות)

ב. הסבר כיצד רב פפא מיישב בדבריו את הסתירה בין הברייתות. (3 נקודות)

ג. הסבר בלשונך באיזה מקרה עלולים לטעות אפילו מומחים כמו דנכו ואיסור. (3 נקודות)

10. א. ההיא איתתא [...] ולא קא נפיק לי.

כתוב בלשונך את המעשה המתואר בקטע זה. (4 נקודות)

ב. אמר ליה לרב [...] דין עסק ביש.

מה הורה רבי חייא לרב לעשות? (4 נקודות)

11. ומאי שנא [...] לפני משורת הדין הוא דעבד.

א. מן המעשה של רבי חייא עולה קושי. הסבר מהו הקושי. (3 נקודות)

ב. הסבר כיצד הגמרא מיישבת את הקושי. (4 נקודות)

12. מיומנות והבנה

חברות ביטוח מציעות לבעלי מקצוע (כגון רופאים, חשמלאים, עורכי דין) ביטוח אחריות מקצועית למקרה שיתבעו אותם על גרימת נזק במהלך עבודתם.

- א.** על פי העיקרון העולה מסוגיה ב, מי זקוק לביטוח כזה ומי אינו זקוק לו? נמק את תשובתך. (3 נקודות)
- ב.** האם אתה מסכים עם עיקרון זה? הסבר את תשובתך. (2 נקודות)

פרק שני — שאלות קצרות מן היחידה משפט ויושר (10 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 13-14.

13. שלומית אכלה חטיף שמצאה בכיתה. לאחר מכן היא התחרטה על מעשיה וביקשה לפצות את בעל החטיף.

שלומית שאלה בקול רם: "של מי היה החטיף?" שלוש מחברותיה לכיתה ענו ואמרו שהחטיף היה שלהן.

א. על פי הסוגיה "גזל מחמישה", מה שלומית צריכה לעשות? כתוב את שתי הדעות. (6 נקודות)

ב. עם איזו מן הדעות אתה מסכים? נמק את תשובתך. (4 נקודות)

14. לדורון יש חנייה פרטית בחניון של הבניין המשותף שבו הוא גר, אך אין לו רכב.

דורון הבחין שרכב של אחד האורחים של שכנתו נעמה חונה לפעמים בחנייה הפרטית שלו. דורון דרש מנעמה תשלום עבור השימוש בחנייה שלו.

א. לו היה נדון המקרה בבית הדין, כיצד היה בית הדין מכריע, על פי הסוגיה "הדר בחצר חברו"? נמק את תשובתך. (5 נקודות)

ב. האם פסיקת בית הדין הייתה משתנה לו היה דורון תולה שלט "חנייה להשכרה"? הסבר את תשובתך. (5 נקודות)

יחידה שנייה — דברים שבינו לבינה (50 נקודות)

ביחידה זו יש לענות על השאלות בפרק הראשון ובפרק השני, לפי ההוראות בכל פרק.

פרק ראשון — שאלות על סוגיה נתונה (40 נקודות)

בחר באחת מן הסוגיות ג-ד שבנספח, וענה על שש השאלות הנוגעות לסוגיה שבחרת.

סוגיה ג: תלמוד בבלי, מסכת כתובות, דף נ"ט, ע"ב

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה ג שבנספח, וענה על שש השאלות 15-20.

15. א. עיין בסוגיה שלפניך, והעתק למחברתך את שתי המילים הראשונות של המשנה, ואת שתי המילים הראשונות של הגמרא. (3 נקודות)

ב. לפניך חמישה היגדים. העתק למחברתך רק את ההיגדים הנכונים.

— המשנה והתלמוד חוברו באותה התקופה.

— חכמי המשנה מכונים תנאים וחכמי התלמוד מכונים אמוראים.

— התלמוד מפרש את המשנה ומאוחר לה.

— רש"י הוא אחד מגדולי האמוראים.

— במשנה כתוב הדין בלבד, לא כתובות דעות שונות ומחלוקות.

(3 נקודות)

16. ואלו מלאכות [...] בקתדרא.

א. אם הכניסה אישה שלוש שפחות, מאילו מלאכות היא פטורה? (3 נקודות)

ב. מהו ההבדל בין המטלות של אישה שהכניסה שלוש שפחות ובין המטלות של אישה שהכניסה ארבע שפחות?

היעזר ברש"י, ד"ה "יושבת בקתדרא". (4 נקודות)

17. רבי אליעזר אומר [...] שהבטלה מביאה לידי שיעמום.

א. באיזה עניין רבי אליעזר ורשב"ג חולקים על תנא קמא? (4 נקודות)

ב. הסבר את הנימוקים שלהם. (3 נקודות)

18. טוחנת ס"ד אלא אימא מטחנת ואיבעית אימא בריחא דידא.

א. הסבר את שאלת הגמרא: "טוחנת סלקא דעתך?". (4 נקודות)

ב. הסבר את שני הפירושים של הגמרא לשאלה זו. (4 נקודות)

19. דתני ר' חייא אין אישה אלא ליופי [...] ילבישנה כלי פשתן.

- א. הסבר מדוע אין התאמה בין דבריו של רבי חייא ובין דבריו של תנא קמא. (4 נקודות)
- ב. לדעתך, האם התפיסה של רבי חייא בנוגע לתפקידי האישה מתאימה לימינו? נמק. (3 נקודות)

20. מיומנות והבנה

א. הכניסה לו שפחה אחת

או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת

או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנו שפחה אחת

אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת.

(שולחן ערוך, אבן העזר, הלכות כתובות, סימן פ', סעיף ז)

מה מוסיף "שולחן ערוך" על הנאמר בסוגיה ג? (3 נקודות)

ב. קרא את דבריו של הרב יעקב אריאל, שהיה רב העיר רמת-גן, וענה על השאלה שאחריהם.

הלכה זו מבוססת על מציאות חברתית שהייתה נהוגה בעולם מאות שנים. עם המהפכה התעשייתית השתנו התנאים. האישה יוצאת לעבודה מחוץ לבית, ואת מקומה בבית תפסו מוצרים מתועשים ומכשירים מתאימים. האישה החלה לרכוש מקצוע מכובד משלה. היא מסוגלת לפרנס את עצמה ואינה תלויה עוד בבעלה. [...] אין האישה חייבת באותן מלאכות שסבתה וזקנתה היו נוהגות לעשות.

(www.daat.ac.il)

הסבר מדוע לדעת הרב אריאל האישה בימינו אינה חייבת במלאכות שהיו חייבות בהן נשים בעבר.

(2 נקודות)

סוגיה ד': שיר השירים רבה, פרשה א', פסקה ל'

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה ד שבנספח, וענה על שש השאלות 21-26.

21. **א.** מהו "שיר השירים רבה"? (3 נקודות)
- ב.** בסיפור מוזכרים שני חכמים: רב אידי ורבי שמעון בר יוחאי. מי מהם חי בבבל ומי בארץ-ישראל? נמק את תשובתך. (2 נקודות)
22. **א.** נשא אדם אישה ושהה עימה עשר שנים ולא ילדה, אינו רשאי ליבטל. מהי המצווה שהאדם "אינו רשאי ליבטל" ממנה? (4 נקודות)
23. **א.** מעשה באישה אחת [...] ושיכרתו יותר מדי.
- ב.** לשם מה הגיעו בני הזוג לרבי שמעון בר יוחאי בפעם הראשונה, ומה הוא הורה להם לעשות? (4 נקודות)
- ב.** מה עשתה האישה בעקבות הוראתו של רבי שמעון בר יוחאי? מדוע עשתה זאת, לדעתך? (5 נקודות)
24. **א.** אמר לה: בתי ראי כל חפץ טוב [...] אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך.
- א.** האם גרמה הסעודה לבעל לשנות את דעתו? הוכח את תשובתך באמצעות ציטוט. (4 נקודות)
- ב.** האם כוונתה של האישה בסעודה תאמה לכוונת הבעל? נמק את תשובתך. (5 נקודות)
25. **א.** הלכו להם אצל רבי שמעון בר יוחאי, ועמד, והתפלל עליהם, ונפקדו.
- א.** כתוב בלשונך את סוף הסיפור. (4 נקודות)
- ב.** לדעתך, מדוע התפלל רבי שמעון בר יוחאי על בני הזוג רק בפעם השנייה שבאו אליו, ולא בפעם הראשונה? (4 נקודות)
26. מיומנות והבנה
- ריב"ש (רבי יצחק בר ששת), פוסק הלכה בספרד בימי הביניים, התייחס לדין כפיית הבעל לגרש את אשתו אם שהה עימה עשר שנים ולא ילדה. קרא את הקטע שלפניך מתוך תשובה של ריב"ש, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.
- אבל מה נעשה שלא ראינו בימינו ולא שמענו מכמה דורות בית דין שנזקק לזה, לכוף ולהוציא באישה ששהתה עם בעלה עשר שנים ולא ילדה, או שהיא זקנה, ואף אם אין לו בנים [...] ולזה העלימו חכמי הדורות את עיניהם בענייני הזיווגין שלא למונעם, אין צריך לומר שלא להפרידם, כל ששניהם רוצים [...].
- (שו"ת ריב"ש, סימן טו)
- א.** על פי ריב"ש, האם ישמו בתי דין במהלך הדורות את דין כפיית הבעל לגרש את אשתו אם לא ילדה עשר שנים? בסס את תשובתך מן הקטע. (2 נקודות)
- ב.** האם העמדה שמציג ריב"ש תואמת את עמדת רבי שמעון בר יוחאי בסוגיה ד? הסבר את תשובתך. (3 נקודות)

פרק שני — שאלות קצרות מן היחידה דברים שבינו לבינה (10 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 27-28.

27. א. הסבר מהו ייבום ומהי חליצה. (4 נקודות)

ב. "וקראו לו זקני עירו [...] ודיברו אליו". מלמד שמשיאין לו עצה הוגנת לו.

(תלמוד בבלי, מסכת יבמות, דף מ"ד, ע"א)

(1) מהי העצה ההוגנת שמיעצים לָיָבָם?

(2) לדעתך, האם זו עצה מתאימה גם בימינו? נמק את תשובתך.

(6 נקודות)

28. המדיר את אשתו מתשמיש המיטה, בית שמאי אומרים שתי שבתות, בית הלל אומרים שבת אחת.

(משנה, מסכת כתובות, פרק ה', משנה ו')

א. הסבר את המקרה המתואר במשנה. (6 נקודות)

ב. לדעתך, מהי הדעה המקילה במשנה ומהי הדעה המחמירה? הסבר את תשובתך. (4 נקודות)

יחידה שלישית — הורים וילדים (50 נקודות)

ביחידה זו יש לענות על השאלות בפרק הראשון ובפרק השני, לפי ההוראות בכל פרק.

פרק ראשון — שאלות על סוגיה נתונה (40 נקודות)

בחר באחת מן הסוגיות ה-1 שבנספח, וענה על שש השאלות הנוגעות לסוגיה שבחרת.

סוגיה ה': תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף כ"ט, ע"א

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה ה' שבנספח, וענה על שש השאלות 29-34.

29. וכל מצוות האב על הבן [...] שלא הזמן גרמא – אחד אנשים ואחד הנשים חייבין.

א. מהי "מצוות עשה שהזמן גרמא"? (4 נקודות)

ב. הבא דוגמה למצוות עשה שהזמן גרמא, ודוגמה למצוות עשה שלא הזמן גרמא. (4 נקודות)

30. בתחילת הסוגיה שלפניך הגמרא מציגה מהלך ובו ארבעה שלבים:

— הצגת שאלה על המשנה.

— הצעת תשובה שתידחה בהמשך.

— הבאת ברייתא המסבירה את דחיית התשובה.

— הבאת פרשנות אמוראית חדשה למשנה, המשמשת תשובה על השאלה.

לפניך רשימה של מונחי הדיון התלמודי. בחר מן הרשימה ארבעה מונחים המתאימים לארבעת השלבים, העתק אותם למחברתך, וכתוב איזה משלבי הדיון התלמודי מציין כל אחד מהם.

המונחים: מאי, ויש אומרים, אילימא, תנינא להא, והתניא, סלקא דעתך, מניין, הכי קאמר. (4 נקודות)

31. והתניא: 'איש' [...] אנשים חייבין ונשים פטורות.

א. 'איש' - אין לי אלא איש, אישה מניין? כשהוא אומר 'איש אימו ואביו תיראו' הרי כאן שניים.

הסבר את השאלה ששואלת הברייטא המצוטטת, ואת התשובה על שאלה זו. (5 נקודות)

ב. הסבר כיצד מסיק רב יהודה מן הברייטא כי "מצוות הבן על האב" הן מצוות שהאב מחויב בהן כלפי בנו.

(5 נקודות)

32. תנינא להא, דתנו רבנן [...] אף להשיטו במים.

העתק למחברתך את ההיגד הנכון ביותר:

- המילים "תנינא להא דתנו רבנן" נועדו לתמוך בדעת רב יהודה באמצעות הבאת ברייתא.
 - המילים "תנינא להא דתנו רבנן" נועדו לתמוך בדעת רב יהודה באמצעות הבאת משנה.
 - המילים "תנינא להא דתנו רבנן" נועדו להקשות על דעת רב יהודה באמצעות הבאת ברייתא.
 - המילים "תנינא להא דתנו רבנן" נועדו להקשות על דעת רב יהודה באמצעות הבאת משנה.
- (3 נקודות)

33. רבי יהודה אומר [...] כאילו מלמדו ליסטות.

א. איזו עמדה מבטאת שאלת הגמרא "ליסטות סלקא דעתך" בנוגע לדברי רבי יהודה בהבנה הראשונה?

העתק למחברתך את התשובה הנכונה.

- דבריו מתונים מדי
 - דבריו מתונים בדיוק במידה הנכונה
 - דבריו חריפים מדי
- (2 נקודות)

ב. מהי דעתו של רבי יהודה בנוגע למי שאינו מלמד את בנו אומנות, על פי מסקנת הסוגיה? (3 נקודות)

ג. על פי רש"י, מהו הנימוק לעמדתו של רבי יהודה? (5 נקודות)

34. מיומנות והבנה

קבוצת בוגרים של בתי ספר שלא לומדים בהם לימודי ליבה (כגון מתמטיקה ואנגלית) הגישה תביעת נזיקין נגד משרד החינוך. התובעים טענו כי היכולת שלהם להשתלב בשוק העבודה נפגעה משום שהם לא למדו לימודי ליבה. לטענתם משרד החינוך מאפשר לבתי ספר כאלה להימנע משילוב של לימודי ליבה בתוכנית הלימודים שלהם. הם תבעו מן המדינה (האחראית על משרד החינוך) פיצויים בסך ארבעה מיליון שקלים משום שלא יכלו להתפרנס והיו להם הוצאות בעבור השלמת בחינות בגרות ובעבור מחייה. המדינה טענה כי האחראיות למצבם של התובעים מוטלת על הוריהם, ודרשה כי תשלום הפיצויים יוטל על ההורים ולא עליה.

א. על פי סוגיה ה, הסבר את טענת המדינה. (3 נקודות)

ב. לדעתך, מי אחראי להשכלת הילדים — ההורים או המדינה? נמק את תשובתך. (2 נקודות)

סוגיה נ: משנה, מסכת סנהדרין, פרק ח', משניות א'-ב', ותלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף ע"ב, עמ' א'

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה ו שבנספח, וענה על שש השאלות 35-40.

35. "וְאָמְרוּ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ: בִּגְנוּ זֶה סוֹרֵר וּמָרָה, אֵינָנוּ שִׁמְעַ בְּקִלְנוּ, זֹלִל וְסָבָא [...] וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ" (דברים, כ"א, 20-21).

על פי הפסוקים בתורה, מהו הדין של בן כזה, ומדוע? (4 נקודות)

36. מאימתי נעשה בן סורר ומורה? משיביא [...] בלשון נקייה.

א. ציין את שמותיהם של ששת סדרי המשנה, וכתוב מתי נערכה המשנה. (4 נקודות)

ב. על פי המשנה, ממתי חל על הבן דין סורר ומורה? (3 נקודות)

ג. כתוב בלשונך את המושג "לשון נקייה". (3 נקודות)

37. כי יהיה [...] לכלל מצוות

מה הם שני הדינים שלומדת המשנה מן הפסוק? (5 נקודות)

38. מאימתי חייב? משיאכל טרטימר [...] רבי יוסי אומר: מנה בשר ולוג יין. אכל בחבורת מצווה [...] ודבר שהוא

עבירה.

א. על מי חולק רבי יוסי? (3 נקודות)

ב. כתוב בלשונך מקרה אחד שבו יהיה הבן פטור מדין בן סורר ומורה, אף על פי שאכל טרטימר בשר ושתה לוג יין.

(4 נקודות)

39. תניא, רבי יוסי הגלילי [...] ומלסטם את הבריות.

א. הסבר את המונח "תניא". האם רבי יוסי הוא תנא או אמורא? נמק את תשובתך. (3 נקודות)

ב. לדעת רבי יוסי הגלילי, מדוע יש להעניש בן סורר ומורה? (6 נקודות)

40. מיומנות והבנה

בסוגיה ו נאמר: הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה [...] ימות זכאי ואל ימות חייב

ואילו במסכת ראש השנה (ט"ז ע"ב) נאמר: אמר רבי יצחק: אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה.

א. הסבר את הסתירה בין הגישה של סוגיה ו ובין הגישה במסכת ראש השנה. (3 נקודות)

ב. עם איזו מן הגישות אתה מזדהה? הסבר מדוע. (2 נקודות)

פרק שני — שאלות קצרות מן היחידה הורים וילדים (10 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 41-42.

41. דאמר רבי חנינא: גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. (תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף ל"א, ע"א)
- א. דניאל קיבל פטור משירות צבאי מסיבות רפואיות, אך בכל זאת בחר להתנדב לצבא.
 על פי רבי חנינא, מי גדול יותר — דניאל, או מי שהתגייס בגיוס חובה? נמק את תשובתך. (5 נקודות)
- ב. לדעתך, מי גדול יותר — המצווה ועושה או מי שאינו מצווה ועושה? הסבר את תשובתך. (5 נקודות)
42. א. תנו רבנן: נאמר 'כבד את אביך ואת אמך' ונאמר 'כבד את ה' מהונך' - השווה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום.
 (תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף ל' ע"ב)
- ב. הסבר את היחס בין כיבוד ה' ובין כיבוד הורים על פי מקור זה. (3 נקודות)
- ג. בירושלמי דורש: מהונך כמו מחונף, משמע שהקפיד הקב"ה על כיבוד אב ואם יותר מכבודו, שבכבודו הוא אומר כבד את ה' מהונך דהיינו מחונך דמשמע ממה שחנך כלומר אם יש לו ממון חייב ואם לאו פטור, ובכיבוד אב ואם נאמר כבד את אביך ואת אמך דמשמע בין שיש לו ממון ובין שאין לו.
 (תוספות, ד"ה כבד את ה' מהונך)
- הסבר את היחס בין כיבוד ה' ובין כיבוד הורים על פי התלמוד הירושלמי המובא בתוספות. (3 נקודות)
- ג. עם איזו מן העמדות אתה מזדהה, של התלמוד הבבלי או של התלמוד הירושלמי? נמק את תשובתך. (4 נקודות)

בהצלחה!

סוגיה א: משנה, מסכת כתובות, פרק י"ב, משניות א-ב, ותלמוד בבלי, מסכת כתובות, דף ק"ג, ע"א

משנה

1. הנושא את האשה, ופסקה עמו כדי שיוון את בתה חמש שנים - חייב לזונה חמש שנים.
2. ניסת לאחר, ופסקה עמו כדי שיוון את בתה חמש שנים - חייב לזונה חמש שנים.
3. לא יאמר הראשון: 'לכשתבוא אצלי - אזונה'; אלא מוליך לה מזונותיה למקום שאמה.
4. וכן לא יאמרו שניהם: 'הרי אנו זנין אותה כאחד'; אלא אחד זנה, ואחד נותן לה דמי מזונות.

- - -

5. ^יכל זמן שאת עמי - ולא אם אמות, או תמות, או אגרשיך.
5. הפקחים היו כותבים: 'על מנת שאזון את בתך חמש שנים - כל זמן שאת עמי'.

גמרא

1. לא יאמרו שניהם וכו'.
2. ההוא גברא דאוגר ליה ריחיא לחבריה לטחינה. לסוף איעתר, זבין ריחיא וחמרא.
3. אמר ליה: עד האידנא הוה טחיננא גבך, השתא - הב לי אגרא.
4. אמר ליה: מיטחן טחיננא לך.
5. סבר רבינא למימר, היינו מתניתין: לא יאמרו שניהם: 'הרי אנו זנין אותה כאחד'; אלא אחד זנה, ואחד נותן לה דמי מזונות.
6. אמר ליה רב עורא: מי דמי? התם - חד כריסא אית לה, תרתי כריסתא לית לה; הכא - מצי אמר ליה: 'טחון וזבין, טחון ואותיב'.
7. ולא אמרן, אלא דלית ליה טחינא לריחיא; אבל אית ליה טחינא לריחיא, כגון זו, כופין אותו על מדת סדום.

סוגיה ב: תלמוד בבלי, מסכת בבא קמא, דף צ"ט, ע"ב

1. איתמר:

המראה דינר לשולחני ונמצא רע;

1.א. תני חדא:

אומן - פטור, הדיוט - חייב;

1.ב. ותניא אידך:

בין אומן בין הדיוט - חייב!

2. אמר רב פפא:

כי תניא אומן פטור - כגון דנכו ואיסור,

דלא צריכי למיגמר כלל.

3. אלא במאי טעו?

4. טעו בסיכתא חדתא, דההיא שעתא דנפק

מתותי סיכתא.

5. ההיא איתתא דאחזיא דינרא לרבי חייא;

אמר לה: מעליא הוא.

6. למחר אתאי לקמיה ואמרה ליה:

אחזיתיה, ואמרו לי בישא הוא, ולא קא נפיק לי.

7. אמר ליה לרב: זיל חלפיה ניהלה וכתוב אפנקסי:

דין עסק ביש.

8. ומאי שנא דנכו ואיסור, דפטירי משום דלא צריכי

למיגמר - רבי חייא נמי לאו למיגמר קא בעי?

9. רבי חייא - לפנים משורת הדין הוא דעבד;

י"י

4. טעו בסיכתא חדתי - שנפסל המטבע

ובהעמידו לורכ אחרת, ועדיין לא היו

בקיאים בה:

י"י

7. רב - שומר גזזיו של רבי חייא דודו

היה:

דין עסק ביש - סחורה רעה היא, שעל

עסקי חנם אני מפסיד, שלא היה לי

לראותה:

סוגיה ג: תלמוד בבלי, מסכת כתובות, דף נ"ט, ע"ב

אף על פי פרק חמישי כתובות

נמ:

מתני' יואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבבת מבשלת ומניקה את בנה ומצעת לו המטה ויועושה בצמר והכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת ולא אופה ולא מכבבת וישתים אין מבשלת ואין מניקה את בנה שלש אין מצעת לו המטה ואין עושה בצמר ארבע יושבת בקתדרא רבי אליעזר אומר אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה רשב"ג אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי שיעמום: **גמ'** טוחנת ס"ד אלא אימא מטוחנת ואיבעית אימא לבריחא דידא מתני' דלא כר' חייא רתני ר' חייא אינא אשה אלא ליופי אין אשה אלא לבנים ותני ר' חייא אין אשה אלא לתכשיטי אשה ותני ר' חייא הרוצה שיעדן את אשתו ילבישנה כלי פשתן

מתני' אופה. פת: שמים אינה מבשלת כו'. בגמרא פריך אמאי לא איפטרה מכולהו נחמא שפחה שהכניסה במקומה: יושבת בקתדרא. לא מטרח בשבילו לילך בשליחות להביא לו חפץ מבית לעליה: שעמום. שיגעון: **גמ'** טוחנת ס"ד. המיס מגלגלין האופן וטוחן: מטוחנת. מכינה לזרכי טחינה נותנת באפרכסת וקולטת הקמח: ואיבעית אימא. לעולם טוחנת היא עומה: דידא. רחיים של יד: לתכשיטי אשה. שיקנו לה מכשירין להמנאות בהן: שיעדן. את זיוה. אישקלווי"ד בלע"ז:

ארבע יושבת בקתדרא. אע"ג דבשלש נמי אינה עושה מכל מלאכות שהזכירו נמשנה מכל מקום עושה מלאכות קטנות שבצית שלל הזכירו נמשנה ואיכא נמי ארמי ופרמי דנגמרא וכי הכניסה לו ד' אינה עושה כלום: **מטוחנת ס"ד.** הא דמתן בהניחין נניטין ס"ה: אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ לא פריך טוחנת ס"ד דדוקא הכא פריך דאמא לאשמועינן אלו מלאכות שהאשה עושה דקאי אעיקר מלאכה: **תני רבי חייא אין אשה אלא ליופי.** לא פליג אלא לטוחנת ואופה ומניקה את בנה וכיוצא בהן שמכשירות יופיה אבל לעושה בצמר לא פליג דמעשה ידיה תחת מזונו:

סוגיה ד': שיר השירים רבה, פרשה א', פסקה ל'

"נשא אדם אישה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, אינו רשאי ליבטל.

אמר רב אידי: מעשה באישה אחת בצידון ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה. אתון גבי רבי שמעון בר יוחאי, בעיין למשתבקא דין מדין. אמר להון: חייכון כשם שנזדווגתם זה לזה במאכל ובמשתה, כך אין אתם מתפרשים אלא מתוך מאכל ומשתה.

הלכו בדרכיו ועשו לעצמן יום טוב ועשו סעודה גדולה ושכרתו יותר מדאי. כיוון שנתיישרה דעתו עליו, אמר לה: בתי ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית, טלי אותו ולכי לבית אביך.

מה עשתה היא? לאחר שישן, רמזה לעבדיה ולשפחותיה, ואמרה להם: שאוהו במיטה וקחו אותו והוליכוהו לבית אבא.

בחצי הלילה, ננער משנתיה, כיוון דפג חמריה, אמר לה: בתי איהן אני נתון? אמרה ליה: בבית אבא.

אמר לה: מה לי לבית אביך?

אמרה ליה: ולא כך אמרת לי בערב, כל חפץ טוב שיש בביתי טלי אותו ולכי לבית אביך? אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך.

הלכו להם אצל רבי שמעון בר יוחאי, ועמד, והתפלל עליהם, ונפקדו".

סוגיה ה: תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף כ"ט, ע"א

בס ע"א

קדושין

פרק ראשון

האשה נקנית

א משנה כל מצות הבן על האב – אנשים חייבין ונשים פטורות, וכל מצות האב על הבן – אחד אנשים ואחד נשים חייבין. וכל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות, וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא – אחד האנשים ואחד הנשים חייבין. וכל מצות לא תעשה, בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא – אחד האנשים ואחד הנשים חייבין, "חוץ מ"כל תקיף" ו"כל תשחית" ו"כל תטמא למתים".

ב גמרא מאי "כל מצות הבן על האב"? אילימא כל מצות דמייחב ברא למיעבד לאבא נשים פטורות – והתנא: "איש" – אין לי אלא איש, אשה מנין? קשהוא אומר "איש אמו ואביו תיראו" – הרי כאן שנים. – אמר רב יהודה: "הכי קאמר: כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו – אנשים חייבין, ונשים פטורות. תנינא להא, דתנו רבנן: "האב חייב בבנו למולו, ולקדושו, וללמדו תורה, ולהשניאו אשה, וללמדו אומנות. ויש אומרים: אף להשיטו במים. רבי יהודה אומר: כל שאינו מלמד את בנו אומנות – מלמדו ליסטות. – ליסטות סלקא דעתך? ! אלא: כאילו מלמדו ליסטות.

משנה כל מצות האב כו' – בנמרה מפרש לכולה מתמימן. שהזמן גרמא – שהזמן גורם לה שחנה. חרץ מכל תקיף – פלג הראש. וכל תשחית – פלג זקן. וכל תטמא – דכהנים.

גמרא אי נימא דמייחב ברא למיעבד לאבא – והכי משמע: כל מצות שהבן מנזיח על אביו – נשים פטורות? נחמיה. איש אמו ואביו תיראו הרי כאן שנים – לנשים הוא אומר. המוטלות (עליו) על האב – כגון הקדש מפרש בנחמיה: ללמדו תורה, ולמולו, ולקדושו נחמיה פלגים אם נכור הוא, ולהשניאו אשה. וכולה יליף ואילן תקרא.

אף להשיטו בנהר – שמה יפרש בספינה ומטבע, ויחשקן אם אין ידע לטוט. ליסטות סלקא דעתך – והלא ישנן ולא למדו כלום! כאילו מלמדו ליסטות – דמיון דאין לו אומנות, ויחשקן לחמו – ילך בפרשה דרכים וילפטם אם הנריות.

[על פי המכון הישראלי לפרסומים תלמודיים, 1989]

סוגיה נ: משנה, מסכת סנהדרין, פרק ח' משניות א'-ב' ותלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף ע"ב, עמ' א'

משנה א'

בן סורר ומורה – מאימתי נעשה בן סורר ומורה?
משיביא שתי שערות ועד שיקיף גן – המתחנן ולא
העליון, אלא שדברו חכמים בלשון זקנה – שנאמר
(דברים כא, יח): „פי יהיה לאיש בן“, בן ולא בת, בן
ולא איש. הקטן פטור, שלא בא לקבל מצות.

משנה ב'

מאימתי חייב? משיאכל תרטימר בשר וישתה חצי
דג זין האיטלקי. רבי יוסי אומר: מנה בשר ודג זין.
אבל בחבורת מצנה; אבל בעבור החדש; אבל מעשר
שני בירושלים; אבל גבלות וטרפות, שקצים
ורמשים, (אבל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה
תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדו); אבל דבר
שהוא מצנה ודבר שהוא עברה; אבל כל מאכל
ולא אבל בשר, שתה כל משקה ולא שתה זין –
אינו נעשה בן סורר ומורה, עד שיאכל בשר וישתה
זין, שנאמר (דברים כא, כ): „וזלזל וסבא“. ואף על פי
שאין ראיה לדבר, ובר דבר, שנאמר (משלי כג, כ):
„אל-תהי כסבאי-זין בזלזלי בשר למו“.

עב ע"א

סנהדרין

פרק שמיני

בן סורר ומורה

גמרא מגמר – תכלה. למדו – מה שהורגל בגמר ויין. שקט
לצדיקים תנייה להם והנייה לעולם – שיש להם פנאי לעסוק בתורה
ונמלות.

א גמרא תניא, רבי יוסי הגלילי אומר: וכי
מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין
האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל? אלא,
יתעצה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה,
שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא,
ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות. אמרה
תורה: ימות זכאי ואל ימות חייב. שמתתן של
רשעים הנאה להם והנאה לעולם, ולצדיקים – רע
להם ורע לעולם. ישנה יין, לרשעים – הנאה להם
והנאה לעולם, לצדיקים – רע להם ורע לעולם.
שקט, לרשעים – רע להם ורע לעולם, ולצדיקים
– הנאה להם והנאה לעולם. פיזור, לרשעים – הנאה
להם והנאה לעולם, ולצדיקים – רע להם ורע
לעולם.